

François Couperin: "Orgelmesse til brug i klostrene"

Torsdag d. 15. marts 2018 kl. 19:30

Kor: Trine Bundgaard Øbo, Susanne Pedersen,
Pia Pedersen, Lone Haslund og Gitte Kløcker.

Anders Olesen, kororgel
Mikael Ustrup, hovedorgel

Man kunne sagtens betragte programmet ved denne koncert som en række mere eller mindre enslydende orgelsatser afvekslende med nogle ret uinteressante korte sange fremført af en- eller tostemmig kor, men sådan er det langtfra. Der er en noget dybere mening med aftenens program.

Præmissen ved denne koncert er egentlig ret simpel: Et stykke orgelmusik kan sagtens være ord bærende! Hvis jeg på et eller andet instrument spiller melodien til "det var en lørdag aften", ville du genkende mit spil som "det var en lørdag aften", fordi du kendte teksten, men du ville aldrig forbinde et stykke orgelmusik, som ikke spiller en decideret melodi med en given tekst. Jeg kan næsten garantere, at ingen blandt publikum kender musikken, du kommer til at høre den næste lille times tid, men jeg kan også garantere, at enhver, der har været til bare en enkelt gudstjeneste i en forkølet dansk sognekirke - og det er såmænd de fleste - har stiftet bekendtskab med store dele af teksten ved denne koncert.

Den franske orgelbarokmusik er primært liturgisk musik beregnet til at indgå i en gudstjenestelig sammenhæng. Selvfølgelig kan musikken spilles ved rene orgelkoncerter, men en orgelmesse klinger unægtelig lidt af højmesse; altså en gudstjeneste.

I vores danske højmesse er der kun to rene orgelled: Præludium og postludium, men i den franske baroks gudstjeneste var orglet en integreret del af liturgien, og orglet repræsenterede uproblematisk en liturgisk tekst. Heraf opstod begrebet "orgelmesse". Francois Couperin skrev i en meget ung alder to orgelmesser: En til bykirkerne og en til klostrene. Ved denne koncert fremføres messen til klostrene vekslende med gregorianske messeled sunget i en- eller to-stemmig udgave, ledsaget af kirkens lille orgel.

En messe består normalt af 5 faste led kaldet ordinariet (sådan er det også i den danske højmesse bare med lidt andre ord). De fem ordinariet er: **Kyrie (bøn)**, **Gloria (lovprisning/glæde)**, **Credo (trosbekendelsen)**, **Sanctus (hellig-sangen i nadveren)** og **Agnus Dei (O du Guds Lam også i nadveren)**. Derudover figurer to ekstra led i en fransk messe. Det meget store **offertorium**, som notorisk er meget kraftigt, da det er dér, der samles penge ind. (Der er nemlig absolut ingen forskel på, at putte køkkenrulle i bunden af en dansk kirkebøsse eller spille kraftigt under indsamlingen. Begge dele har til hensigt at uhorliggøre mængden af raslende mønt). Alle franske/latinske messer slutter med de vise ord: Gå herfra: **Ita missa est**.

På bagsiden er angivet koncertens forløb. I første spalte **med fed skrift og romertal anføres orgelsatser** med en mere eller mindre forståelig titel. F.eks hedder **første orgelsats "plein jeu"**. Korsatserne har ingen titel udover den tekst, som koret synger. Teksten står på latin i 2. spalte og i dansk oversættelse i 3. spalte, og det gælder såvel orgel- som kordelen.

Kyriet består således af fem **orgelsatser** og fire korsatser ialt ni satser, som passende kan grupperes 3x3.

Gloriaet består altid af ni korsatser og ni orgelsatser. Der er, som det kan ses, mere tekst i gloriaet end kyriet.

Credo betyder "jeg tror" og det er altså trosbekendelsen. Der er meget tekst i trosbekendelsen, også mere end der lige er plads til på bagsiden, men grundlæggende er det en musik absolut ikke subjektiv fremførelse af trosbekendelsesteksten.

Offertoriet har ingen tekst, mens **Sanctus** og **Agnus Dei** tekstligt er, hvad der sker ved enhver altergang i en dansk (og udenlandsk) kirke.

Det mest specielle i nadverdelen er **ELEVATION**. Ordet betyder "at løfte op", og det er jo præcis, hvad en dansk folkekirkepræst gør med brød og vin, når præsten læser indstiftelsesordene.

Hør koncerten som den meget indtagende musik det er. Lad være med at forvente store smægtende arier af koret, for de synger nøgternt og enkelt teksten i små bidder.

Herunder har jeg noteret et par af de mest anvendte orgelklange. Franskmændene gav nemlig ikke deres orgelstykker titler. De kaldte stykkerne den klang, som de skulle spilles på.

Fortvivl ikke hvis du går galt i byen i programmet undervejs. Lyt til teksten (så godt det nu lader sig gøre i den store akustik) eller spørg din nabo, hvor vi er henne. Virker ingen af delene er koncerten færdig, når vi holder op med at spille og synge.

Programnoter af organist Mikael Ustrup

Plein Jeu: Almindelig kendt orgelklang med mixturer. Mere eller mindre kraftigt

Fugue sur les Trompette: En fuga spillet alene på trompeten

Recit de Cromhorne: Krumhornet er solostemmen

Dialogue (sur les grands Jeux): Et ekkostykke spillet på klangen Grand Jeu, der egentlig betyder "store stemmer". Det er altid samtlige orglets trompeter.

Duo sur les tierces: En duo mellem to stemmer, der hver indeholder tertregister

Basse de Trompette: Trompeten spilles i venstre hånd (bassen)

Cromhorne sur la Taille: Krumhornet klinger i talje-lejet. Taljen er tenorstemmen. (hvis bassen er fødderne og sopranen er hovedet)

Dialogue sur la voix humaine: En dialog på den stemme der hedder "den menneskelige stemme".

Tierce en Taille: En tertsklang, der klinger i tenorlejet.

Kyrie (bøn)

I) Plein Jeu	Kyrie eleison	Herre forbarm dig
1) Kor	<i>Kyrie eleison</i>	
II) Fugue sur la Trompette	Kyrie eleison	
2) Kor	<i>Christe eleison</i>	Kriste forbarm dig
III) Recit de Cromhorne	Christe eleison	
3) Kor	<i>Christe eleison</i>	
IV) Trio	Kyrie eleison	Herre forbarm dig
4) Kor	<i>Kyrie eleison</i>	
V) Dialogue	Kyrie eleison	

Gloria (lovprisning)

1) Intonation	<i>Gloria in excelsis Deo</i>	<i>Ære være Gud i det højeste</i>
I) Plein jeu	Et in terra pax hominibus bonae voluntatis	Og fred på jorden, i mennesker velbehag
2) Kor	<i>Laudamus te</i>	<i>Vi lover dig</i>
II) Petite fugue sur le chromhorne	Benedicimus te	Vi velsigner dig
3) Kor	<i>Adoramus te</i>	<i>Vi tilbeder dig</i>
III) Duo sur les tierces	Glorificamus te	Vi ophøjer dig
4) Kor	<i>Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam</i>	<i>Vi bringer dig taksigelser for din store herlighed</i>
IV) Basse de Trompette	Domine Deus, Rex coelestis, Deus Pater omnipotens	Herre Gud, himmelske konge, Gud Fader almægtige
5) Kor	<i>Domine fili unigenite Jesu Christe</i>	<i>Herre, du enbårne søn, Jesus Kristus</i>
V) Cromhorne sur la Taille	Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris	Herre og Gud, Guds Lam og Faderens søn
6) Kor	<i>Qui tollis peccata mundi, miserere nobis</i>	<i>Du som bærer verdens synder, forbarm dig over os</i>
VI) Dialogue sur la voix humaine	Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram	Du som bærer verdens synder, modtag vor ydmyge begæring
7) Kor	<i>Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis</i>	<i>Du, som sidder ved faderens højre hånd, forbarm dig over os</i>
VII) Trio	Quoniam tu solus sanctus	Du alene er hellig
8) Kor	<i>Tu solus Dominus</i>	<i>Du alene er Herre</i>
VIII) Recit de tierce	Tu solus altissimus, Jesu Christe	Du alene den højeste, Jesus Kristus
9) Kor	<i>Cum Sancto Spiritu in gloria Dei Patris</i>	<i>Med Helligånden i Gud Faders herlighed.</i>
IX) Dialogue sur les Grands Jeux	Amen	Amen

Credo (trosbekendelsen)

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et in visibilium. Et in unum Dóminum Jesum Christum, Filium Dei Unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum vero de Deo vero, genitum, non factum, consubstantiali Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de caelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato; Passus et sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum Scripturas, et ascendit in caelum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem: qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Et exspecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi saeculi. Amen.

Offertoire (offertorium) Offertoire sur les Grands jeux

Sanctus (nadver helligsangen)

I) Plein Jeu	Sanctus	Hellig
1) Kor	<i>Sanctus</i>	<i>Hellig</i>
II) Recit de Cornet	Sanctus Dominus Deus Sabaoth	Hellig er Herren, Gud den almægtige
2) Kor	<i>Pleni sunt coeli et terra gloria tua</i>	<i>Himlen og jorden er fuld af din herlighed,</i>
	<i>Hosanna in excelsis</i>	<i>Hosianna i det højeste</i>
III) Tierce en taille	ELEVATION	INDSTIFTELSESORDENE
3) Kor	<i>Benedicus qui venit in nomine Domini</i>	<i>Velsignet være Han, som kommer i Herrens navn</i>
	<i>Hosanna in excelsis</i>	

Agnus Dei (O du Guds Lam)

I) Plein Jeu	Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis	O du Guds Lam, som bar alverdens synder, forbarm dig over os.
1) Kor	<i>Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis</i>	<i>O du Guds Lam, som bar alverdens synder, forbarm dig over os.</i>
II) Dialogue	Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem	O du Guds Lam, som bar alverdens synder, giv os fred

Ita missa est (gå bort messen er forbi)

Kor	<i>Ita missa est</i>	<i>Gå bort, messen er forbi</i>
Plein Jeu	Deo gratias	Gud ske tak og lov